

Motion till riksdagen 2020/21:4031

av **Amineh Kakabaveh (-)**

med anledning av prop. 2020/21:100 2021 års ekonomiska vårproposition

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen godkänner förslaget till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som föreslås i motionen.

1 Mot flertalet, inte fåtalet – så har pandemin slagit i Sverige

Ett år in i pandemin går det inte tyvärr inte att förneka det. Det är mot flertalet, inte mot fåtalet, som krisen har slagit i Sverige.

Äldreomsorgen har inte lyckats skydda våra äldre, som har dött i tusental av coronaviruset. Sjukvården går på knäna. Det råder brist på personal och den personal som finns slits ut. Vi tvingas förlita oss på vaccinleveranser från internationella storkapitalister, i stället för på vår egen statliga vaccintillverkning, som vi hade kunnat göra om den inte hade lagts ned. De som arbetar inom kollektivtrafiken, äldreomsorgen, sjukvården, transportsektorn, barnsomsorgen, livsmedelssektorn, ja folkflertalet helt enkelt, har burit landet på sina axlar, men har alldeles för ofta fått göra det utan tillräckligt smittskydd.

Arbetslösheten har rusat i höjden. Ytterligare hundratusentals får nu erfara hopplösheten, missmodet och fattigdomen som följer av att stå utan en trygg försörjning.

För flertalet har det gångna året visat hur breda maskorna har blivit i samhällets skyddsnät. Om du hade turen att fastna i maskorna denna gång, så vet du att oturen aldrig är långt borta.

För fåtalet i samhällets toppskikt har det gångna året däremot inte inneburit några större prövningar. Generösa statliga understöd har omvandlats till lika generösa utdelningar till aktieägarna i storföretag som Volvo och H&M. Börskurserna är tillbaka där de var före pandemin, och fortsätter uppåt.

Vanligt folk får betala, samhällets elit får betalt. Det är som det har varit alltför ofta, i det Sverige som de senaste årtiondena blivit alltmer ojämnt, där fåtalets intressen har fått gå före flertalets.

När allt är som det varit, trots att inget är som vanligt, då måste frågorna ställas? Var är den politiska handlingskraften? Var planerar man att bygga de nya intensivvårdsavdelningarna som krävs för att ta hand om dem som behöver sådan vård? Var är utrustningen av äldreomsorgen och planen för att förse alla äldreboenden med modern utrustning och tillräcklig bemanning? Var är planen för att förhindra att årskullar av unga och kanske flertalet av de nyanlända förpassas till arbetslöshet? Var är de utbyggda utbildningsprogrammen och beredskapsarbetena? Var är planen för att ens stoppa nedskärningarna inom välfärden?

En sak är tyvärr säker. I regeringens ekonomiska vårproposition finns det inte någon plan för att återuppta samhällsbygget. Årets upplaga av den ekonomiska vårpropositionen innehåller inte heller den någon ekonomisk politik för flertalet. Tvärtom kan vi räkna med att det är fåtalet i samhällets elit som kommer att fortsätta gynnas av den förda politiken.

Det duger inte. Fåtalspolitiken i den ekonomiska vårpropositionen ska inte få stå oemotsagd. I denna motion formuleras en ekonomisk politik för flertalet.

2 För fåtalet, inte flertalet – så fungerar ekonomin i dag

Nu under pandemin har det blivit ännu tydligare att ekonomin i Sverige tar till vara fåtalets snarare än flertalets intressen. För flertalet i Sverige ser den ekonomiska framtiden dystert ut.

I Statistiska centralbyråns arbetsmarknadsundersökning för februari 2021 kan vi läsa att arbetslösheten uppgår till 9,7 procent eller 531 000 personer. Det outnyttjade arbetskraftsutbudet (som huvudsakligen består av de arbetslösa och de undersysselsatta) motsvarar 648 000 heltidsarbeten med 40 timmars arbetsvecka. Två tredjedels miljoner heltidsarbeten skulle alltså kunna skapas om det fanns en politik för att se till att så skedde.

För de grupper som har en svag anknytning till arbetsmarknaden ser förstås situationen än värre ut. Arbetslösheten bland de unga (15–24 år) uppgår till hela 26,3 procent. Regeringen konstaterar själv i den ekonomiska vårpropositionen att den ökade arbetslösheten under pandemin främst har drabbat unga och utomeuropeiskt födda.

Allvarligt är också att så många är långtidsarbetslösa. Det rör sig om 154 000 människor enligt SCB:s senaste arbetskraftsundersökning. Risken för att bli långvarigt arbetslös är särskilt stor i grupper som redan tidigare hade en svag förankring på arbetsmarknaden, t.ex. bland utomeuropeiskt födda och personer som saknar gymnasial utbildning, det erkänner regeringen i propositionen.

Regeringen är också medveten om följderna av arbetslösheten. Det är återigen bara att läsa i den fördelningspolitiska redogörelsen i propositionen.

Drygt en miljon personer i befolkningen förväntas få lägre ekonomisk standard till följd av den ökade arbetslösheten. Den ekonomiska standarden för dessa beräknas minska med i genomsnitt 16 400 kronor, eller med ca 6 procent, jämfört med referensscenariot under 2020. Inkomstbortfallet förväntas i genomsnitt bli störst bland unga vuxna, bland personer med förgymnasial utbildning och bland utrikes födda.

För personer som har blivit arbetslösa under konjunkturnedgången är också risken för mer långsiktiga effekter på anställningsbarhet och inkomster uppenbar. För vissa grupper kan det bli svårt att återvända till arbetsmarknaden, och för många unga och för ny-anlända kan nedgången medföra att inträdet och etableringen på arbetsmarknaden för-dröjs och försåras. Det riskerar att i vissa fall ge allvarliga konsekvenser för sysselsättningsmöjligheter och inkomstutveckling under lång tid framöver för dessa grupper.

Det är skrämmande frågor som nu tränger sig på för många inom folkflertalet. Har jag något jobb så att jag kan försörja mig och min familj? Får jag någon ersättning om jag blir arbetslös, och i så fall hur länge? Har jag råd att bo kvar? Har min mamma och pappa tillräckligt med pengar?

Tiotusentals unga, som nu står i begrepp att lämna gymnasier, högskolor och universitet, kommer inte att kunna slå sig in på en stenhård arbetsmarknad, där arbetsgivare kan välja och vraka mellan ett överflöd av desperata arbetssökande. De som ratas i det urvalet kommer att stå inför en sämre inkomstutveckling, inte bara nu, utan under hela sina yrkesliv, vilket ju regeringen själv skriver i sin proposition.

Arbetslösheten drabbar alla, inte bara de arbetslösa. Även om jag själv har jobbet kvar just nu, vet jag att arbetslösheten aldrig är långt borta. Jag vet att chefen har många andra att välja på, om han skulle vara missnöjd med mig. Jag vet att det blir svårt att hitta ett nytt jobb, om jag blir av med det jag har. Och risken att sjunka nedåt mot fattigdom, eller över gränsen in i fattigdom, är reell. I Sverige har man tydligt högre risk för fattigdom och social utestängning än i övriga nordiska länder, enligt den statistik som tagits fram inom EU och som regeringen redovisar i den ekonomiska vårpropositionen. I Frankrike, Tyskland och Polen löper man numera lägre sådan risk än i Sverige.

Ingen ljusning är heller i sikte i ekonomin, om vi får tro på den bedömning som regeringen gör i den ekonomiska vårpropositionen. Arbetslösheten kommer inte att sjunka under 7 procent under perioden t.o.m. 2024, enligt prognosen i den ekonomiska vårpropositionen. Massarbetslöshet är det enda landet har att vänta.

Förutom ökad arbetslöshet finns även andra uppgifter i den ekonomiska vårpropositionen som pekar på att svensk ekonomi inte utvecklas på något sunt sätt. BNP per capita, dvs. produktionen per person, har utvecklats svagt i Sverige sedan 2009 jämfört med den genomsnittliga utvecklingen 2000–2009, skriver regeringen. Även hushållens skuldsättning stiger på ett förmodligen ohållbart sätt. Under 2020 ökade hushållens skulder åter något i förhållande till deras disponibla inkomster, anges i den ekonomiska vårpropositionen, och det framhålls att de disponibla inkomsterna har utvecklats svagt. Produktivitetens utvecklingen, alltså hur mycket som produceras i förhållande till arbetad tid, har också varit svag under flera år, och produktiviteten väntas nu öka mindre genomsnittligt. Ett flertal indikatorer pekar alltså på att svensk ekonomi inte sköts väl.

För fåtalet, för dem i toppen av samhällspyramiden, ser det däremot betydligt ljusare ut. Återigen är det bara att läsa i den fördelningspolitiska redogörelsen i den ekonomiska vårpropositionen.

År 2019 hade personer i den översta tiondelen (p91–p100) i genomsnitt ungefär tre gånger högre ekonomisk standard än medianinkomsttagaren och åtta gånger högre standard än den nedersta tiondelen (p1–p10). Personer i den nedersta tiondelen hade i genomsnitt ungefär 40 procent av medianinkomsttagarens ekonomiska standard. Topprocenten (p100) hade 2019 nästan sex gånger högre ekonomisk standard än den nedre delen av den översta tiondelen (p91), mer än tio gånger högre standard än medianinkomsttagaren och 27 gånger högre ekonomisk standard än personer i den nedersta tiondelen av fördelningen.

Det är värt att stanna till och betrakta de siffrorna ett ögonblick. Den procent av befolkningen som har de högsta inkomsterna har 27 gånger högre ekonomisk standard än de 10 procent av befolkningen som har lägst ekonomisk standard. Av den ekonomiska vårpropositionen framgår också att skillnaderna har stegrats radikalt de senaste 25 åren. År 1995 hade toppprocenten ungefär tio gånger högre ekonomisk standard än tiondelen i botten. Klyftan har nästan tredubblats.

Sedan mitten av 1990-talet har den genomsnittliga ekonomiska standarden i befolkningen ökat med 95 procent, men det ökade välståndet har inte fördelats jämnt. Den ekonomiska standarden har ökat mest i toppen av inkomstfördelningen, och mer i mitten än i den nedre delen av fördelningen.

Fåtalets ökade rikedomar och makt syns också i den så kallade Gini-koefficienten, som mäter inkomstspridningen i ett land. Om koefficienten är 1 så går all inkomst till en person. Om koefficienten är 0 så får alla personer lika mycket. På 25 år har Sverige tagit ett rejält kliv närmare en situation där en får allt. Koefficienten har ökat från omkring 0,22 till omkring 0,32.

Det går bra för fåtalet i Sverige, och det fortsätter det att göra under pandemin. Den översta tiondelen drabbas minst av den ökade arbetslösheten. Ju lägre inkomst man har, desto hårdare drabbas man. Detta finns svart på vitt i den fördelningspolitiska redogörelsen i den ekonomiska vårpropositionen.

3 För fåtalet, inte flertalet – så vill regeringen fortsätta driva den ekonomiska politiken

Man skulle önska att regeringen tog intryck av hur verkligheten ser ut i Sverige. Att den lade om kursen mot en politik för flertalet i stället för att fortsätta med en politik som i trettio års tid har gett oss social nedmontering och förfall. Att den kunde dra de rätta slutsatserna av vad pandemin lärt oss om tillståndet i det svenska samhällsbygget.

Av den ekonomiska vårpropositionen framgår dock med all önskvärd tydlighet att regeringen håller fast vid den nyliberala linjen. Den ekonomiska politiken ska bygga på åtstramningar och nedskärningar. Regeringen viker inte en tum från det finanspolitiska ramverket. Statsbudgeten ska gå med överskott, staten och resten av den offentliga sektorn ska dra in mer pengar än den gör av med (överskottsmålet). Regeringen avser att återföra det strukturella sparandet till överskottsmålet när de ekonomiska förhållandena medger det, som man skriver i den ekonomiska vårpropositionen. Det skrivs uttryckligen att pandemin var en tillfällig avvikelse då man tillät budgetunderskott för den akuta krishantering. När den nu är avklarad så ska åtstramningar på nytt ta vid. Statskulden ska pressas ned på nytt, i enlighet med kravet i det finanspolitiska ramverkets krav på det (skuldankaret).

Och om man ska strama åt ekonomin, då kan man förstås inte driva någon offensiv politik för att råda bot på arbetslösheten eller återuppta samhällsbygget. Det blir närmast paradiskt vilka småmulor regeringen vill erbjuda flertalet i sin ekonomiska vårproposition: utökning och förlängning av arbetsgivares möjligheter till skattefri gåva, sänkta arbetsgivaravgifter för unga juni–augusti 2021, åtgärder mot nedskräpning och en satsning på naturnära jobb för unga, medel åt Visit Sweden för att främja besöksnäringen och åt Business Sweden för att förstärka den regionala exportrådgivningen, ytterligare medel för solcellsstöd.

Regeringen talar också om för oss i den ekonomiska vårpropositionen att det går bättre för de länder som inte följer den väg mot fortsatta åtstramningar som Sverige ska vandra. I USA bedöms återhämtningen ta rejäl fart något tidigare än i euroområdet, skriver regeringen i sin ekonomiska vårproposition. Det beror, skriver man sedan, på de mycket expansiva stimulanspaketerna. Varför, undrar man, ska då inte vi i Sverige ha något lika expansivt stimulanspaket? Regeringen talar ju om för oss vilka omfattande skadeverkningar som blir följderna av ökad arbetslöshet. Varför är det då slopade arbetsgivaravgifter under några sommarmånader och satsningar på regional exportrådgivning som föreslås i stället för en politik som kan komma till rätta med massarbetslösheten?

När man ser på vad regeringen faktiskt har gjort snarare än på vad den inte gjort eller tänker göra, blir bilden än mörkare av dess politik. Över 400 miljarder kronor i olika stödåtgärder har regeringen beslutat om sedan pandemin tog sin början, och de största posterna bland stödåtgärderna har riktats till det privata näringslivet. Fåtalet i näringslivstoppen har i flera fall också tackat för sig genom att använda beviljade stöd till utdelningar åt aktieägarna. Volvo, SKF och H&M är exempel på storföretag som agerat på detta sätt eller förklarat att de kommer att göra det. När EU-samarbetet måste hållas under armarna saknas det inte heller medel. Sverige kommer att betala omkring 150 miljarder kronor till EU:s coronafond. När fåtalet behöver pengar, då öppnar regeringen plånboken.

Det kan inte bli tydligare. Regeringen och dess samarbetspartier saknar helt vilja att föra en politik i flertalets intresse. Man småjusterar i en havererad politisk linje. Ibland kan man visa handlingskraft, men bara om det handlar om att värna fåtalets intressen.

Till grund för regeringens politik ligger förstås den nyliberala tanken att statens och det offentligas roll i ekonomin ska begränsas. Det privata kapitalet, fåtalet, ska ges utrymme att skapa tillväxt och välbefinnande. I grunden är ekonomin till för att privatkapitalet, näringslivet, ska kunna generera vinster, inte för flertalets väl och ve.

Regeringen avslutar den ekonomiska vårpropositionen med en bedömning att den förda finanspolitiken är långsiktigt hållbar. Tydligt är massarbetslöshet och fortsatta nedskärningar det enda hållbara i regeringens ögon. Det är sorgligt att Socialdemokraterna, som en gång i tiden vågade utmana fåtalet i eliten, nu så fullständigt har anammat en borgerlig syn på samhällsekonomin. Men det är så det är.

4 För flertalet, inte fåtalet – en ny riktning för den ekonomiska politiken

Som socialist står jag i total opposition till det finanspolitiska ramverket och den nyliberala ideologi som är dess grundval. Ekonomin finns till för folket, inte tvärtom. Den ska tjäna flertalet, inte fåtalet. Folkets väl går före storfinansens, som Socialdemokraterna uttryckte saken en gång för länge sedan.

Därför upprepar jag nu det som jag sade i min följdmotion till 2020 års ekonomiska vårproposition: det är dags att övergå till en offensiv ekonomisk politik för arbete, trygghet och bostäder åt alla. Åtstramningskontraktet, det finanspolitiska ramverket, ska rivas. För alltid. Åtstramningsregimen ska inte återupprättas efter denna kris, som regeringen vill. Kravet på överskott i de offentliga finanserna ska slopas, liksom kravet på begränsning av statsskulden.

Den ekonomiska politiken ska orienteras mot full sysselsättning av alla produktivkrafter. Statsbudgeten ska tillåtas gå med så stora underskott att det målet nås. Nu, under krisen, kommer det att krävas mycket stora underskott för att vi ska kunna få bukt med massarbetslösheten. Sett över en lite längre tidshorisont, bortom den nuvarande krisen, kan underskotten förmodligen minska i storlek. Dock får vi förvänta oss att betydande budgetunderskott kommer att behövas under lång tid, med tanke på hur långt ifrån fullt resursutnyttjande Sverige i dag står, med sitt outnyttjade arbetskraftsutbud motsvarande 648 000 heltidsarbeten.

Ledordet är alltså full sysselsättning. När vi ser att alla de som kan arbeta också gör det, och att alla andra tillgängliga resurser nyttjas fullt ut, då bör den offentliga sektorns utgifter inte ytterligare driva på efterfrågan, eftersom det riskerar att leda till oönskad inflation. I dag befinner vi oss långt från den punkten. Enligt regeringens egen bedömning i den ekonomiska vårpropositionen väntas inflationen understiga inflationsmålet under de närmaste åren. Inflationen har också – vilket framhålls i propositionen – återkommande överskattats i regeringens och andras prognoser. Vi har därför goda skäl att utgå från att utrymmet är högst betydande för att driva expansiv finanspolitik utan att orsaka oönskat hög inflation.

Det är i verkligheten vi ska hämta vägledning för hur finanspolitiken ska skötas. Godtyckliga mål för budgetunderskott och statsskuld – som de som finns i det finanspolitiska ramverket och i EU-fördraget – ska avvisas helt, som de uttryck för uttjänt nyliberal normpolitik de är.

Arbete åt alla, full sysselsättning. Det ska vara målet för den ekonomiska politiken. Det är så en långsiktigt hållbar finanspolitik ser ut. Det är en ekonomisk politik för flertalet, inte fåtalet.

5 Flertalets rätt till arbete – inte fåtalets rätt till arbetskraft

Rätten till arbete ska nu garanteras. Arbetslösheten ska bort, så långt det över huvud taget är praktiskt möjligt. Det ska bli slut på 30 år av massarbetslöshet, ett slöseri med samhällets resurser och människors liv och förmågor som helt enkelt inte kan tolereras. Detta är en helt central del i en ekonomisk politik för flertalet.

Full sysselsättning ska, som anges i avsnitt 5, vara det överordnade målet för den ekonomiska politiken. Alla som vill och kan ska ha ett arbete, ett heltidsarbete med en lön som ger en trygg och anständig tillvaro.

En ny offensiv finanspolitik enligt vad som anges i avsnitt 5 är förmodligen i de flesta lägen tillräcklig för att nå målet om full sysselsättning, även om det inte kommer att ske över en natt utan vara en process som löper över ett antal år. Som komplement till den offensiva finanspolitiken bör dock ett program för offentliga beredskapsarbeten inrättas – ett sysselsättningsprogram inom den offentliga sektorn där alla de som inte kunnat hitta ett arbete på annat håll ska erbjudas anställning, fast sådan på heltid till en avtalsenlig lön. På så sätt säkerställs att den fulla sysselsättningen blir bestående över tiden och över konjunktursvängningarna.

Arbetslöshet i delar av landet kan då under perioder av strukturomvandling mötas med en aktiv, riktad sysselsättningspolitik. Det ska inte ske någon utarmning eller formlig nedläggning av hela landsändar, som varit fallet under de senaste årtiondena av

nyliberal ekonomisk politik. Den utveckling som beskrivs i den ekonomiska vårpropositionen, mot allt större skillnader i ekonomisk standard mellan stad och land, den ska brytas. Detta säger sig regeringen också vilja, men den saknar en politik för att åstadkomma det.

Kostnaderna för det allmänna sysselsättningsprogrammet kommer att variera över tiden. I ett sämre konjunkturläge kommer fler att få sitt uppehälle från det. I ett bättre konjunkturläge kommer det att vara färre. Inrättandet av ett offentligt sysselsättningsprogram kommer att spara pengar genom minskat behov av a-kassa och annat offentligt stöd. Ett allmänt sysselsättningsprogram kommer, även i ett läge där kostnaderna för det är stora, att vara ett mycket mer kostnadseffektivt sätt att bekämpa arbetslösheten än de subventioner av det privata näringslivet som regeringens krispolitik består i. Om regeringen under pandemin hade lagt 400 miljarder kronor på direkt sysselsättningskapande åtgärder inom den offentliga sektorn, exempelvis i form av beredskapsarbeten inom ett allmänt sysselsättningsprogram, i stället för på olika understöd åt privata företag, då hade vi inte stått med nästan 10 procents arbetslöshet nu.

Med ett allmänt sysselsättningsprogram bortfaller också behovet av många gånger meningslös och förnedrande arbetslöshetsförvaltning (fas 3, arbetslivsutveckling, plusjobb, instegsjobb, nystartsjobb, jobb- och utvecklingsgarantin). En mängd samhällsnyttigt arbete kommer att bli utfört som annars inte skulle bli det. De som arbetar inom det allmänna sysselsättningsprogrammet får kompetens och arbetslivserfarenhet, i stället för att i arbetslösheten tappa vanan att arbeta och se sin kompetens urholkas. Arbetslöshetens negativa sociala följdverkningar (psykisk och fysisk ohälsa, missbruk, ökad kriminalitet) faller därmed bort – både rent mänskligt och som upphov till kostnader för det offentliga. Vi har råd att sätta folket i arbete. Vi har däremot inte längre råd att avstå från det.

Arbete åt alla är en jämställdhetsfråga. Den nu förda arbetslöshetspolitiken slår hårt mot kvinnor. Särskilt undersysselsättningen, ofrivillig deltid, är något som kvinnor är särskilt drabbade av. Bland ensamstående i förvärvsaktiv ålder har kvinnor i genomsnitt lägre ekonomisk standard än män. Denna skillnad förklaras, enligt vad regeringen anger i den ekonomiska vårpropositionen, bl.a. av att kvinnor i genomsnitt förvärvsarbetar i lägre utsträckning än män. Även nu, under pandemin, ser vi hur arbetslösheten drabbar kvinnor. Regeringen anger i den ekonomiska vårpropositionen att återhämtningen är tydligare bland män än bland kvinnor, bl.a. då de branscher som fortsätter att tyngas av restriktioner är branscher som sysselsätter en större andel kvinnor.

Dagens politik är också ett oförlåtligt slöseri med resurser. Om kvinnor arbetade heltid i samma utsträckning som män skulle Sveriges BNP öka med cirka 500 miljarder kronor per år. Om utrikes födda kvinnor arbetade i samma utsträckning som inrikes födda kvinnor skulle de offentliga finanserna stärkas med 37 miljarder kronor. Den fulla sysselsättningen och det allmänna sysselsättningsprogrammet kommer att göra slut på detta slöseri. Det kommer också att göra konkret skillnad i kvinnors liv och göra Sverige till ett mer jämställt samhälle.

Rätten till arbete är också en integrationsfråga. Arbetslösheten bland utrikes födda är mer än tre gånger så hög som bland inrikes födda. Utrikes födda har i genomsnitt lägre ekonomisk standard än inrikes födda, som beskrivs i den fördelningspolitiska redogörelsen i den ekonomiska vårpropositionen. Det allmänna mönstret är att ju kortare vistelse-tiden är för en person som har invandrat till Sverige, desto längre ned i inkomstfördelningen återfinns personen. Den primära anledningen är, enligt vad regeringen själv anger i propositionen, att de som har bott en kort tid i Sverige har en lägre sysselsättningsgrad

än de som bott i landet en längre tid. När vi går mot full sysselsättning är detta därför en samhällsförändring som kommer att särskilt gynna de utrikes födda.

Att bekämpa och undanröja arbetslösheten är även en ungdomsfråga. Regeringens arbetslöshetspolitik slår särskilt hårt mot de unga, och gör deras inträde på arbetsmarknaden till en rå huggsexa om få, otrygga jobb som inte erbjuder någon fast eller tillräcklig försörjning. Detta bryter ned våra unga, som är vår framtid. Vad dagens politik gör med våra unga framskymtar i den ekonomiska vårpropositionen. Färre unga säger sig vara nöjda med livet än de som är äldre. Inkomstutvecklingen bland unga har också varit svagare under de senaste årtiondena, just till följd av att arbetslösheten har varit högre bland de unga. Våra unga förtjänar något bättre, de förtjänar full sysselsättning.

Den fulla sysselsättningen kommer också att innebära sotdöden för det moderna daglönarsystemet, den s.k. gigeekonomin, dit ungdomen i dag många gånger hänvisas. Om man inte som arbetsgivare kan erbjuda en trygg och fast anställning till god, avtalsenlig lön, då har man ingen framtid på svensk arbetsmarknad.

Full sysselsättning är också en central maktfråga på arbetsmarknaden. En politik för full sysselsättning flyttar makt från fåtalet till flertalet. I dag kan krav på högre löner och bättre arbetsvillkor motas med hotet om arbetslöshet. Om du inte går med på lägre lön och sämre villkor så blir du av med jobbet. Det hotet är verkningsfullt i dag, när vi har massarbetslöshet. Om vi däremot har full sysselsättning, och det alltid finns ett nytt arbete att gå till om man blir av med det man har, då tappar hotet om arbetslöshet sin kraft. Och då har arbetarnas – flertalets – ställning stärkts, på fåtalets bekostnad.

När alla genom en politik för full sysselsättning får arbete, och får bidra till samhällsbygget, då kan vi också fortsätta förkortningen av arbetstiden, en frigörelseprocess som alltför länge tillåtits stå stilla. Steg för steg, i en takt som säkerställer personalförsörjningen inom de samhällsbärande sektorerna, ska arbetstiden förkortas. Målet ska nu ställas upp att en arbetsvecka inte ska vara längre än 30 timmar. Timme för timme ska människor ges mer tid att leva sina liv. Denna process ska inte få avstanna igen. I takt med att produktiviteten i ekonomin stegras kan arbetstiden förkortas ytterligare.

Arbete åt alla, full sysselsättning, förkortad arbetstid. Detta är en politik för flertalet.

Mot den politik som beskrivs i detta avsnitt står otrygghetens, ofrihetens och ofärdens politik. Den arbetsmarknadspolitik för fåtalet som återfinns i regeringens och dess samarbetspartiers januariprogram: uppluckrad arbetsrätt, söndertrasande av anställningstryggheten. Den politiken är en skam för Sverige. Den bygger på en lögn, att otrygghet skapar arbetstillfällen. Den politiken ska nu avvisas helt och förpassas till historiens avskrädeshög. Ingen del av arbetarrörelsen, ingen fackligt förtroendevald, ska ta i den politiken med tång. Den som gör det, får stå med skammen av att ha svikit när det verkligen gällde. Den regering som lägger fram förslag om försämrat anställningsskydd ska avsättas. Om en misstroendeförklaring väcks mot regeringen med anledning av att den lägger fram sådana förslag så kommer jag att stödja den misstroendeförklaringen.

6 Bostäder för flertalet, inte fåtalet

Rätten till en bostad ska garanteras. Bostaden är social rättighet för flertalet, inte en handelsvara eller källa till profiter för fåtalet. En god bostad till en rimlig hyra är något som ska komma alla till del. Bostadslösheten är en skamfläck som ska tvättas bort. Som

jag skrev i min följdmotion till 2020 års ekonomiska vårproposition ska vi inte behöva läsa i nyheterna om barnfamiljer som flyttar runt på vandrarhem eftersom de inte kan hitta någon bostad, eller om pensionärer som lever på gatan efter ett långt yrkesliv. Bostadsförsörjningen kan inte överlåtas på privatkapitalet. Den är ett ansvar för samhället och för staten.

Tänker regeringen axla detta ansvar? Svaret är nej. I den ekonomiska vårpropositionen erkänner regeringen visserligen behovet av ökat bostadsbyggande. Bostadsinvesteringarna ser ut att minska något framöver och nybyggnationen bedöms plana ut, skriver regeringen, som av allt att döma passivt tänker se på när bostadsbristen fortsätter öka. Ingenstans i propositionen finns någon plan för att trygga bostadsförsörjningen. Det som finns är en satsning mot särskilt utsatta grupper för att ”mildra konsekvenser” av pandemin ”som bostadslöshet” och regeringen ger några småmulor i bidrag åt ”organisationer inom civilsamhället” för det ändamålet.

Det duger inte, det är upprörande. Det är dags för en bostadspolitik för flertalet.

När vi överger den åtstramande nyliberala finanspolitiken (se avsnitt 5) så har vi råd med omfattande offentliga investeringar i bostadssektorn. En del av det statsfinansiella utrymme som skapas när det finanspolitiska ramverket överges ska användas till sådana investeringar. Hyresgästföreningens krav om minst 200 000 nya hyresrätter fram till 2025 är ett minimum. På lite längre sikt behöver Sverige ett nytt miljonprogram. Sveriges befolkning har ökat kraftigt under senare år, utan att bostadsbyggandet har hängt med. Nu måste bostadsförsörjningen komma i fatt.

Allmännyttan ska rustas upp och en stor nyproduktion ska ske av allmännyttiga hyresrätter, goda bostäder åt flertalet. Ett statligt bygg- och bostadsbolag ska inrättas. Även kommunerna ska ges incitament att skapa egna byggbolag. Vi kan inte förlita oss på att fåtalet, privatkapitalet, ens med offentlig finansiering kommer att förse flertalet med det antal bostäder som behövs, eller bostäder som ens går att bo i. Vi har under det gångna året fått se de avarter som en privatiserad bostadsförsörjning för med sig. I flera kommuner i Bergslagen och på andra håll härjar slumvärdar, som hyr ut helt otjänliga bostäder. Bostäder som i åtminstone ett fall – i Blötberget i Dalarna – har belagts med nyttjandeförbud.

Inom bostadsproduktionen kommer naturligtvis också många nya jobb att skapas. Därför blir en ny bostadspolitik också ett sätt att uppnå och bibehålla den fulla sysselsättningen och rätten till arbete (se avsnitt 5).

Rätten till en bostad är en jämställdhetsfråga. Den rådande bostadsbristen gör det svårt för kvinnor som separerar att hitta en ny bostad. När vi säkerställer att det finns trygga och bra hyresbostäder så främjar vi därigenom kvinnors frihet och oberoende.

Bostadsfrågan är en integrationsfråga. Utrikes födda och de med utländsk bakgrund är betydligt hårdare drabbade än befolkningen i allmänhet av trångboddhet och bostadsbrist. En fungerande bostadsförsörjning är därför något som kommer att ha särskild betydelse för utrikes födda och dem med utländsk bakgrund.

Rätten till en bostad är också en helt central ungdomsfråga. I slutet av 2019 fanns, enligt Hyresgästföreningens beräkningar, ca 238 000 unga i åldern 20–27 år som bor hemma hos sina föräldrar trots att de hellre skulle vilja bo på annat sätt. Dessa unga är Sveriges framtid. De behöver komma igång med sitt vuxenliv, bli oberoende av sina föräldrar, arbeta, studera, bilda familj. Den passiva, nyliberala bostadspolitikerna, som förs av regeringen liksom av alla andra regeringar de senaste 30 åren, den förstärker tvärtom dessa ungas beroende av sina föräldrar och försenar deras inträde i vuxenlivet.

När vi ger de unga rätten till en bostad så hjälper vi dem att öppna dörren till sin – och vår – framtid.

Hyrorna på den svenska bostadsmarknaden ska vara rimliga och hårt reglerade. Alla förslag om marknadshyror ska kategoriskt förkastas. Jag välkomnar 18 april-kommitténs kampanj för att bekämpa den politiken. Regeringens planerade nyliberala reformer av hyressättningen ska stoppas. Besittningsskyddet – rätten att bo kvar, att känna sig trygg i sitt hem – det ska försvaras kompromisslöst. Ockret och utsugningen ska bort från bostadsmarknaden. Om man inte som hyresvärd kan erbjuda en god bostad till en rimlig hyra, då har man ingen framtid på svensk bostadsmarknad.

Det är skamligt att en socialdemokratisk regering nu står på fåtalets sida i bostadspolitik. Att regeringen har för avsikt att genom införande av marknadshyror i nyproducerade bostäder på flertalets bekostnad gynna fåtalet. Sådana som fastighetsmiljardären Roger Akelius, god för 55 miljarder kronor, det är de som kommer att gynnas när marknadshyror införs, inte de unga som står utan bostad. En socialdemokratisk regering som agerar på detta sätt måste avsättas. Jag kommer att rösta för en misstroendeförklaring mot regeringen som väcks med anledning av att den lagt fram förslag om införande av marknadshyror.

7 Sjukvård, skola och omsorg som är till för flertalet, inte fåtalet

Redan när jag skrev min följdmotion till 2020 års ekonomiska vårproposition hade coronakrisen visat oss vilka som är de verkliga samhällsbärarna. Det är de som arbetar inom vård, skola och omsorg. De är de, inte Jacob och Marcus Wallenberg, som stöder och bär oss genom pandemin. Välfärdens personal tjänar flertalet, fåtalet tjänar sig själva.

Detta borde synas i hur Sverige som samhälle väljer att agera, men gör inte det. I den ekonomiska vårpropositionen finns inte ett spår av avsikt från regeringens sida att permanent höja statsbidragen till kommuner och regioner. Statsbidragen väntas tvärtom avta, skriver regeringen, till följd av att de pandemirelaterade stöden minskar. Inte heller på välfärdsområdet tänker regeringen föra någon politik för flertalet.

Det duger inte. Från och med nu är nedskärningarnas tid förbi. Nu ska välfärden byggas ut. Detta har vi råd med när vi överger åtstramningsdoktrinen i det finanspolitiska ramverket. Välfärdspolitikerna ska vara sådan att vi kan säga att vi ger trygghet åt alla. Konkret innebär detta att statsbidragen till kommunerna och regionerna nu stegvis ska öka så att dessa välfärdspolitiska mål nås.

Den nyliberala politiken under de senaste årtiondena har tagit ifrån oss den trygghet det innebär att ha en väl fungerande sjukvårdssektor. I den hårt nedskurna sjukvården saknas till och med ordentlig skyddsutrustning åt personalen. Sjukskrivningarna inom vårddyrkena har ökat. Sjukvården ska nu rustas upp, stå stark och redo att sörja för oss när vi behöver den. Standarden inom svensk sjukvård ska inte bara bibehållas, den ska höjas. En lärdom från coronakrisen är också att det måste finnas en viss överkapacitet i sjukvården, en beredskap för att vårdbehov snabbt kan stiga. Som ett första steg ska vi tillbaka till de bemanningsnivåer som rådde inom sjukvården före 90-talskrisen, vilket också är ett led i att uppnå målet om full sysselsättning (se avsnitt 5 och 6). Utbildning

och forskning inom medicin ska ges ökade resurser. Utrustning, sjukvårdsbyggnader och it-system ska hålla högsta internationella klass.

När sjukvården rustas upp behöver särskild kraft läggas vid att skapa en god primärvård. Alla ska ha en välfungerande vårdcentral på nära håll, där det är lätt att få en tid hos läkaren eller annan hjälp. Dagens sönderprivatiserade och nedskurna primärvård duger inte.

Alla vårdcentraler ska vara bra. När vi rustar upp primärvården så försvinner efter hand drivkraften som finns i dag att lista sig hos en annan vårdcentral som man tror ska vara bättre. När vi har rustat upp primärvården så kan vi slopa det fria vårdvalet, som tyvärr har bidragit starkt till att slussa vårdens resurser från dem som behöver dem bäst. Införandet av det fria vårdvalet i Stockholm har exempelvis lett till att vårdcentraler i utsatta förorter som Skärholmen och Rinkeby utarmas medan det öppnar nya vårdcentraler hos fåtalet på Östermalm.

Arbetsvillkoren och arbetsmiljön inom sjukvården ska förbättras radikalt, genom ökad bemanning men även genom andra åtgärder. En sådan åtgärd är att genom särskilda jämställdhetsåtgärder få upp lönerna i de ofta kvinnodominerade välfärdsvyrkena. I 6F-rapporten Väger till jämställda löner inom arbetarklassen från 2019 finns konkreta förslag om hur sådana jämställdhetsåtgärder kan utformas. Om vi inte gör något åt arbetsvillkoren och arbetsmiljön inom de yrkena kommer vi inte att kunna rekrytera och behålla den arbetskraft som krävs för sjukvårdens återupprustning. Förkortad arbetstid (se avsnitt 6) är en annan del av förbättringen av sjukvårdspersonalens arbetsvillkor.

I krisen ser vi också tydligt att apoteksverksamhet inte lämpar sig som en vinstdrivande affärsverksamhet. Lagren gapar tomma. Samhället försörjs inte med nödvändiga läkemedel. All apoteksverksamhet ska därför övergå i offentlig regi.

Även inom barn- och äldreomsorg ska standarden höjas och stora satsningar göras, både genom ökad bemanning och på andra sätt. Svensk barnomsorg ska vara världsledande. Inom den ska barn från alla typer av bakgrunder mötas och tillsammans ges det bästa välkomnande ett samhälle kan ge sina minsta. Äldreomsorgen ska på motsvarande sätt ge våra gamla det goda omhändertagande de förtjänar.

Ökad bemanning inom barn- och äldreomsorgen är naturligtvis i första hand en fråga om kvaliteten i omsorgen och om god arbetsmiljö och goda arbetsvillkor för dem som arbetar där. Men en upprustad barn- och äldreomsorg är också en del av den nya ekonomiska politik som nu ska föras. Satsningar på ökad bemanning i dessa sektorer bidrar till att uppnå målet om full sysselsättning (se avsnitt 5 och 6).

En välfungerande barn- och äldreomsorg underlättar också för många, framför allt kvinnor, att förvärvsarbeta. På så sätt är återuppbyggnaden av barn- och äldreomsorgen också en del av en jämställdhetspolitisk agenda.

Den svenska skolan ska bli en institution i världsklass. Ökade resurser till skolan och mer personal där gör det möjligt att göra klasserna mindre. Utökade satsningar på läromedel och lokaler måste också göras. Dagens situation, där vi enligt de rapporter vi får kommer att få se nedskärningar i nästan alla skolor, den ska vändas i sin motsats.

Skolans uppdrag är centralt, att ge barnen den kunskap de behöver för att bli fullvärdiga samhällsmedborgare, och att ge kunskaper och färdigheter som vi behöver i samhällsbygget (se avsnitt 11). Att detta uppdrag fullgörs är så avgörande för oss att skolan bör drivas i statlig regi. Alla måste tillförsäkras en likvärdig utbildning, och då är privat eller kommunalt huvudmannaskap inte någon lämplig ordning. Även sfi (svenska

för invandrare) är en så viktig verksamhet, och så central för integrationen, att den bör drivas i statlig regi.

Som en del av förstatligandet av skolan ska de religiösa skolorna tas bort. År 2021 är det inte dogmer och vidskepelse som barnen behöver, utan vetenskapligt baserad undervisning. Privatiseringen av skolorna och etablerandet av religiösa skolor har cementerat segregationen. Vi kan inte fortsätta betala de religiösa skolorna för att upprätta könsapartheid och hedersnormer. Skolan ska i stället motverka segregationen, inte som religiösa skolor sortera människor efter tro, kön och etnisk tillhörighet.

Vinstintresset ska bort ur välfärden som helhet, inte bara från skolan. Välfärden finns till för flertalet, inte fåtalet. Medborgarnas trygghet och bildning är ingenting som vare sig kan eller bör överlåtas på privatkapitalet, det har välfärdskapitalisterna gett oss otaliga bevis på under de senaste årtiondena. Detta är också en fråga om demokrati. När offentliga verksamheter såsom vården och skolan privatiseras så genomför man en avdemokratisering av samhället. När fler och fler samhällsbärande verksamheter drivs privat så finns det till slut ingenting kvar för folkvalda politiker att fatta beslut om, utom struntsaker som inte betyder något för samhällsutvecklingen. Samhällsutvecklingen sköts i stället av fåtalet inom det privata näringslivet, vars ledstjärna är att maximera sina vinster.

Skolan, vården och omsorgen är till för folket, flertalet, inte för storfinansen, fåtalet. Välfärdskapitalisterna har ingen framtid i Sverige.

8 Sociala trygghetssystem för flertalet, inte fåtalet

De sociala trygghetssystemen ska reformeras i grunden. Sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna ska ge trygghet i sjukdomens och motgångens stund. Den tryggheten ska också förhindra att den som är desperat går med på att sälja sin arbetskraft till underpris, dvs. att fattigdom och förtvivlan sätter press nedåt på löner och arbetsvillkor. Starka sociala trygghetssystem gynnar flertalet, svaga sociala trygghetssystem gynnar fåtalet.

Med en ny ekonomisk politik kommer kostnaderna för de offentliga trygghetssystemen att bli mycket lägre än vad de är i dag. Med en ny expansiv finanspolitik enligt avsnitt 5 och när ett offentligt sysselsättningsprogram inrättas enligt avsnitt 6 så kommer betydligt färre att behöva utnyttja arbetslöshetsförsäkringen. De som ändå gör det kommer också att behöva förlita sig på försäkringen under kortare tid än i dag. Med bättre arbetsmiljö och kortare arbetstid så kommer färre att bli sjukskrivna, vilket kommer att minska kostnaderna för sjukförsäkringen.

Det är så, genom ett sundare arbetsliv, som vi får människor att undvika sjukskrivningar och att komma tillbaka till arbete efter sjukskrivning. Regeringen vägrar dock, på detta liksom på så många andra områden, att ställa sig på flertalets sida, och fortsätter med de grymma utförsäkringarna. Tar ifrån sjuka människor deras försörjning, precis som den borgerliga regering man efterträdde.

Utöver att ge trygghet för samhällsmedborgarna fyller väl fungerande socialförsäkringar en viktig funktion som automatiska stabilisatorer i samhällsekonomin. Om sjuka och arbetslösa genom socialförsäkringarna får tillräckliga inkomster som de spenderar, så bidrar socialförsäkringarna därigenom till att upprätthålla efterfrågan i ekonomin och uppnå målet om full sysselsättning (se avsnitt 5).

En del av den sociala tryggheten är också en god, utbyggd socialtjänst som kan ge hjälp åt dem som behöver det. Samhällets skyddsnet ska bli mer finmaskigt och ta väsentligt bättre hand om dem som av olika skäl råkar illa ut. Socialtjänsten har en oerhört viktig roll att spela i det sammanhanget. Bland grupper som är starkt beroende av att socialtjänsten fungerar väl kan nämnas de som är utsatta för hedersförtryck samt missbrukare och barn till missbrukare. Dessa och andra utsatta grupper ska kunna lita på att samhället håller sin skyddande hand över dem genom socialtjänstens försorg. Resurser för att göra det ska aldrig saknas.

En politik för full sysselsättning och ett allmänt sysselsättningsprogram (se avsnitt 5 och 6) minskar radikalt behovet av försörjningsstöd som inkomstkälla. Därmed lättar trycket mot socialtjänsten, som i högre grad kan ägna sig åt omsorgerna om dem som har särskilda behov (missbrukare, familjer i kris, hedersförtryckta, kvinnor och barn som blivit utsatta för våld av män osv.).

9 Ett pensionssystem för flertalet, inte fåtalet

En god och trygg pension ska vara en självklarhet. Ingen ska behöva känna oro över att stå utan tillräcklig försörjning när man på ålderns höst har lämnat arbetslivet. Ord som fattigpensionär och pensionsångest, de ska aldrig behöva uttalas. Den skamliga politik som förs nu, som till och med i vissa fall tar ifrån de äldre maten på bordet och taket över huvudet, den ska nu begravas. Fattigdomskontraktet – den s.k. pensionsöverenskommelsen mellan S, M, C, L, KD och MP – ska rivas. Ett nytt pensionssystem ska utformas, i flertalets intresse, inte fåtalets.

Man vill inte tro att det är sant, men i dag har mer än var tionde svensk över 65 års ålder en inkomst som ligger under EU:s fattigdomsgräns (60 procent av medelinkomsten efter skatt). Fackförbundet Forena har också nyligen presenterat en rapport som visar hur skrämmande låg den allmänna pensionen är i Sverige i dag. Sedan den första årskullen gick i pension inom ramen för det reformerade allmänna pensionssystemet har kompensationsnivån rasat från 61 till 45 procent av slutlönen, läser man i Forenas rapport. Årskullarna som är födda 1938 och 1939 fick 61 procent i pension av slutlönen, medan den yngsta årskullen, de som är födda 1953, fick 45 procent. Det är den lägsta nivån någonsin. Och raset kommer att fortsätta. Enligt Forenas förutsägelser kommer morgondagens pensionärer att få det väsentligt sämre om inget görs. Pensionsnivån kryper under 45 procent av slutlönen för alla som är födda efter 1961 och faller under 40 procent för alla födda efter 1992.

Om man inte räddas av sin tjänstepension eller av ett privat pensionssparande är det alltså kraftigt sänkt levnadsstandard eller fattigdom som väntar många efter pensioneringen.

Regeringen vill också höja pensionsåldrarna, det framgår av den ekonomiska vårpropositionen. Även detta är förstås en politik för fåtalet. Höjd pensionsålder leder till ett ökat utbud av arbetskraft, vilket i sin tur innebär ökad press nedåt på löner och villkor, i den ekonomiska elitens intresse.

Detta är den pensionspolitik för fåtalet som regeringen och dess borgerliga samarbetspartier har att erbjuda. Den är som sagt skamlig.

Det är dags för en pensionspolitik för flertalet. De allmänna pensionerna ska nu höjas kraftigt. Ingen ska vara fattig för att man är pensionär. Utgångspunkten ska vara

att den allmänna pensionen ska motsvara 80 procent av slutlönen. Alla pensionärer ska ha 16 000 kronor i månaden kvar efter skatt.

En sådan reform av pensionssystemet som beskrivs här kommer att initialt öka kostnaderna för staten, det är sant. Men man ska inte se snävt på de medel som utbetalas som pensioner. När pensionärerna i de breda folklagen får en rimlig pension så spenderar de den. Detta bidrar till att öka efterfrågan i samhällsekonomin. På så sätt medverkar de höjda pensionerna till att uppnå målet om full sysselsättning (se avsnitt 5). En stor del av de höjda pensionerna återvänder också till staten som ökade skatteintäkter. Om vi utformar pensionssystemet rätt, och tar bort den s.k. bromsen, blir pensionerna oberoende av konjunktursvängningarna, och fungerar då i en konjunkturedgång som en automatisk stabilisator, en källa till efterfrågan som håller ekonomin uppe. Bromsen fungerar tvärtom, tar bort efterfrågan i samhällsekonomin när den som bäst behövs, och förstärker därmed den ekonomiska nedgången.

Det dysfunktionella premiepensionssystemet ska avvecklas. Det har visat sig endast gynna fåtalet, finanskapitalet, inte pensionärerna. Allmänna pensioner ska inte alstra ytterligare spekulation på börsen.

Goda pensioner är en av de viktigaste jämställdhetsfrågorna. De allra flesta fattigpensionärer är kvinnor, det kan man läsa om i den fördelningspolitiska redogörelsen i den ekonomiska vårpropositionen. Kvinnor får många gånger betala väldigt dyrt som pensionärer för att de tagit ett större ansvar för barn och familj än män, tvingats till ofrivillig deltid och arbetat inom underbetalda yrken inom vård, skola och omsorg. Denna orättvisa ska vi nu råda bot på. Kvinnors pensioner ska successivt höjas och föras upp i nivå med mäns.

10 Investeringar i flertalets intresse, inte fåtalets

Under de galna årtiondena från mitten av 80-talet och framåt har vi blivit inbillade att om vi bara ger näringslivet fritt spelrum så kommer marknadskrafterna att själva skapa välstånd och ordna samhället på bästa sätt, bara vi avreglerar, sänker skatter och privatiserar. Om fåtalet bara får fria tyglar att tillvarata sina intressen så kommer detta att gynna även flertalet. I denna tid av kris och smittspridning kan vi alla se vilka falska löften detta var. Kris avlöser kris, samhällsbygget eroderar och förfaller. Själva demokratin har inskränkts genom att fler och fler sektorer förts över till privatkapitalet och undandragits demokratisk styrning och kontroll.

Nu ska den utvecklingen vändas. Det är dags för flertalet att ta befälet över samhällsbygget, som ska återupprättas och återupptas. Stora offentliga investeringar ska göras på ett flertal områden. Sjukhus och andra vårdinrättningar, skolor, förskolor och äldreboenden ska byggas ut och rustas upp, vilket redan har berörts i avsnitt 8. Mycket stora investeringar ska göras i nybyggnad, modernisering och reovering av bostäder, som berörs i avsnitt 7. Investeringarna i bostadssektorn ska bl.a. inriktas på energieffektivisering av befintliga bostäder, vilket bidrar till att vi kan uppfylla klimatmålen. Väg- och järnvägsnätet ska upp i yttersta internationella toppklass, genom satsningar både på nybyggnad och på förbättrat och utökat underhåll. Elnätets kapacitet måste öka, för att elförsörjningen i hela landet ska kunna tryggas. I dag är kapacitetsbrist i elnäten ett växande problem.

Energi- och transportsektorerna ska genom investeringar bli fossilfria så snart det över huvud taget är möjligt. Klimatomställningen ska ske dels genom offentliga satsningar, som förutom att minska koldioxidutsläppen också skapar jobb och ekonomisk utveckling, dels genom hårdare miljökrav på storföretag, som i alla år tjänat stora pengar på kilmatskadliga utsläpp. Regeringens linje, att genom regressiva punktskatter på allt från plastpåsar till bensin lägga en alltför stor del bördan av omställningen till ett hållbart samhälle på vanliga människor, den linjen ska bytas ut.

En särskild lärdom som vi måste dra av coronakrisen är hur stort behovet av en god krisberedskap verkligen är. Beredskapen har många dimensioner. Vi behöver beredskapslager av läkemedel och medicinsk utrustning och fältsjukhus. Vi behöver en offentlig vaccintillverkning. Likaså behöver den inhemska produktionen kunna stå för en mycket större del av våra livsmedel. Vi vet nu att vi inte kan förlita oss på internationella distributionskedjor när krisen slår till.

Ett stort offentligt investeringsprogram ska alltså sjasättas, som bl.a. ska ta sikte på de nyss nämnda områdena. Allt kan inte göras på en gång, utan investeringsprogrammet behöver löpa över år och till och med årtionden. Hänsyn behöver hela tiden tas till vilka lediga resurser som finns i samhällsekonomin i form av rätt utbildad arbetskraft och andra produktionsfaktorer. Prioriteringar behöver göras löpande utifrån var behoven är som störst. På kort och medellång sikt är det investeringar i bostäder, återställd krisberedskap och i utfasning av fossila bränslen från energi- och transportsektorn som framför allt behöver ges företräde.

Med regeringens kortsiktiga nyliberala fokus på överskott i statsbudgeten kan det inte bli fråga om något stort offentligt investeringsprogram. Då får förfallet fortsätta. Som regeringen själv påpekar i sin ekonomiska vårproposition kommer de ekonomiska konsekvenserna av att inte göra tillräckligt för att hejda klimatförändringarna att bli omfattande, för jord och skogsbruk, för kustnära infrastruktur och bebyggelse, för vattenkvaliteten i sjöar och hav. Med regeringens politik har vi inte råd att trygga framtiden för våra livsmiljöer, ens i ekonomiskt hänseende. Godtyckliga sifferkrav på statsbudgeten går före. Det duger inte. Flertalet förtjänar något bättre.

Det offentliga investeringsprogrammet är intimt förbundet med målet om arbete åt alla, full sysselsättning (se avsnitt 5 och 6). I bygg- och energisektorerna kommer många nya arbeten att skapas när investeringarna inom programmet genomförs. Detsamma kommer att gälla även andra sektorer, som it, sjukvård och industri. Alla krafter kommer att behövas i bygget av framtidens Sverige.

Ett viktigt led i förverkligandet av det offentliga investeringsprogrammet och i uppfyllandet av målet om arbete åt alla är att utbildningsväsendet på alla nivåer fungerar väl. Detta har redan nämnts i avsnitt 8 när det gäller grundskolan, men det är lika sant när det gäller gymnasieskolan, vuxenutbildningen, högskolan och annan utbildning. Nu efter pandemin behövs särskilda satsningar på omställning åt dem som förlorat sina arbeten i den ekonomiska nedgången och vars arbetstillfällen kanske inte återskapas när ekonomin vänder uppåt igen. De personerna kommer att ha ett särskilt behov av anpassade utbildningsinsatser och validering av utbildning som de kanske redan har och som kan komma till användning inom andra verksamheter än de där de arbetat förut.

Utbildningssektorn i vid bemärkelse är alltså ytterligare ett område som behöver tillföras mer resurser och där investeringar behöver göras för att vi kunna få den kunskap och kompetens som krävs i samhällsbygget.

11 En skattepolitik för flertalet, inte fåtalet

Den finanspolitik som ska föras enligt avsnitt 5 bryter helt med den nyliberala normen att offentliga finanser inte ska gå med underskott. Det är inte budgetbalans som är målet med den ekonomiska politiken utan samhällsekonomisk balans, fullt resursutnyttjande och full sysselsättning. Genom att tillåta så stora budgetunderskott att det målet nås, finansieras de satsningar och investeringar som ska ske enligt avsnitt 6–11.

Detta betyder att höjda skatter inte är det medel som ska användas för att nå målen för den ekonomiska politiken. Skattehöjningar i den storleksordning som skulle krävas är inte heller önskvärda, då de skulle behöva riktas mot breda folklager, mot flertalet, och inte bara mot samhällets toppskikt, fåtalet. Vi ska absolut skärpa beskattningen av toppskikten i samhället, fåtalet, men vi ska inte inbilla oss att skattehöjningar som riktas mot de mest förmögna skulle inbringa de mycket stora summor som krävs för att finansiera den nya bostads-, välfärds- eller pensionspolitiken. Vidare skulle den finanspolitiska stimulansen utebli om vi med ena handen ökade efterfrågan i ekonomin genom en offensiv politik för offentliga investeringar, höjda pensioner och utbyggd välfärd, och med andra handen drog in lika stora medel – hundratals miljarder kronor årligen – i ytterligare skatter. Då skulle efterfrågan i samhällsekonomin sammantaget inte öka, vilket skulle leda till att målet om full sysselsättning inte kan nås.

Stor restriktivitet ska gälla i fråga om höjning av punktskatter och andra skatteförändringar som inte tar hänsyn till skattebetalarens inkomst och därför har en negativ fördelningsprofil. De skatterna blir en proportionellt sett tyngre börda för flertalet, människor med vanliga inkomster. Mervärdesskatten (momsen) ska inte höjas, särskilt inte på mat och andra dagligvaror. Skatten på bensin, som slår stenhårt mot människor utanför storstäderna, bör i nuläget inte heller höjas ytterligare. Klimatpolitiken ska omorienteras så att uppfyllelse av klimatmålen sker genom offentliga investeringar och hårdare miljökrav på verksamhetsutövare (se avsnitt 11) snarare än genom punktskatter som slår mot vanliga människors köpkraft och vardagsekonomi.

Ränteavdragen för bolån ska som huvudregel inte tas bort. Väldigt många vanliga familjer har fattat beslut om bostadsköp utifrån förutsättningen att ränteavdragen finns. Den förutsättningen ska inte rubbas i efterhand. I de allra högsta inkomstskikten ska dock ränteavdragen fasas ut. Den del av en årlig räntekostnad (underskott av kapital) som överstiger tio prisbasbelopp (för närvarande ca 480 000 kronor) ska inte få dras av.

Skattepolitiken ska alltså inte användas som medel att finansiera den förda politiken. Däremot har den andra viktiga funktioner att fylla.

Genom riktade åtgärder på skatteområdet ska vi radikalt öka jämlikheten i samhället. Den groteska utveckling mot ökad inkomstspridning som beskrivs i den ekonomiska vårpropositionen har tillåtits gå alldeles för långt och ska nu brytas. Det finns ingen samhällsnytta i att en verkställande direktör tjänar lika mycket som 60,2 industriarbetare, vilket är fallet numera. Ingen kan på allvar hävda att direktören gör ett drygt sex gånger bättre jobb nu än 1980, då en vd ”bara” tjänade lika mycket som nio industriarbetare. Inte heller finns det någon samhällsnytta i det rådande förhållandet att toppkapitalister som Antonia Ax:son Johnson och Finn Rausing betalar en mindre andel av sin inkomst i skatt än en vanlig löntagare. Att det har blivit så här har självklart sin grund i att fåtalet inom kapitalägarklassen har flyttat fram sina positioner i klasskampen och använder sin ökade makt för att tillskansa sig en större del av det mervärde som produceras.

Genom riktade skatthöjningar mot de stora privata kapitalintressena ska vi också gradvis ta ifrån dem deras förmåga att köpa sig politiska fördelar. Skatthöjningar på privatkapitalet fyller därmed en grundläggande demokratisk funktion. Ojämligheten och privatkapitalets ökade makt har urholkat folkstyret. Politiker från alla läger, borgare såväl som socialdemokrater, har siktet inställt på välavlönade lobbyistkarriärer efter det att de avslutat sina politiska gärningar. Se bara var vi har vår före detta statsminister Göran Persson: nu styrelseordförande i den skandaldrabbade storbanken Swedbank, med ett arvode om 2,8 miljoner kronor per år.

Vi ser tydligt hur väl kapitalet lyckats i sin strävan att köpa våra makthavare. Förändringar som flertalet vill se, som förbud mot vinster i välfärden, saknar helt stöd i riksdagen. Förändringar som fåtalet vill se, som marknadshyror och uppluckrad arbetsrätt, har däremot brett stöd i riksdagen.

Ett flertal kraftfulla åtgärder ska nu vidtas för att bryta utvecklingen mot större ojämlikhet och för att dika ut det träsk av korruption som hotar den svenska demokratin.

Att kraftigt höja skatterna i de högsta inkomstskikten har också en klimat- och miljöpolitisk dimension. Fåtalet i toppen står för en oproportionerligt stor andel av de skadliga utsläppen på grund av sin överkonsumtion av allt från resor i privatflygplan till överdådiga bostäder, kläder och andra varor. Enligt en ny rapport från Oxfam och Stockholm Environment Institute står den rikaste procenten av världens befolkning för dubbelt så stora utsläpp som den fattigaste hälften av världens befolkning. Vi kan vara säkra på att den rikaste procenten av Sveriges befolkning bidrar till detta. Ökad beskattning av fåtalet innebär därför en minskad belastning av vårt klimat och vår miljö.

Progressiviteten i inkomstbeskattningen ska stegras i de högsta inkomstskikten, där vi hittar fåtalet i den ekonomiska eliten. Som representant för detta samhällsskikt kan vi nämna Volvos vd Martin Lundstedt, som under pandemiåret 2020 fick en fast lön om 14,5 miljoner kronor, samt därutöver en bonus om 21,4 miljoner kronor. Sammantaget en månadslön om knappt 3 miljoner kronor. Detta samtidigt som Volvo tagit emot en dryg miljard i stöd från staten under pandemin. Det är för sådana som Martin Lundstedt – för fåtalet – som regeringen har sänkt skatten rejält i och med slopandet av värnsskatten vid ingången av 2020. Det är djupt stötande, och nu ska vi gå åt rakt motsatt håll. Skatterna ska höjas radikalt för fåtalet, däremot inte för flertalet.

En bra riktpunkt är att årsinkomster över femtio prisbasbelopp (för närvarande ca 2,4 miljoner kronor per år eller ca 200 000 kronor per månad) ska vara förenade med 75 procents inkomstskatt, och årsinkomster över 100 prisbasbelopp (för närvarande drygt 4,7 miljoner per år eller knappt 400 000 kronor per månad) ska vara förenade med 100 procents inkomstskatt. En högre inkomst än så är helt enkelt inte en rimlig ersättning för något arbete utan avspeglar endast möjligheten att utifrån en maktposition i klasshierarkin tillgodogöra sig mervärde. Dessa förändringar är också jämställdhetspolitiskt motiverade. I de allra högsta inkomstskikten är männen kraftigt överrepresenterade. Skärpt progressivitet i inkomstbeskattningen bidrar därigenom även till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

Skatten på inkomst av kapital ska utformas på motsvarande sätt som skatten på inkomst av arbete. Det betyder att skatten ska vara kraftigt progressiv i de högsta inkomstskikten. Däremot ska skatten inte höjas för kapitalinkomster som kan uppkomma bland bredare folklager, t.ex. till följd av en bostadsförsäljning. Syftet är som sagt inte att få in så mycket som möjligt i skatt utan att jämlikheten i samhället ska öka och att minska storkapitalets förmåga att köpa våra makthavare.

Av den ekonomiska vårpropositionen framgår hur central beskattningen av kapital är ur ett jämlikhetsperspektiv. I den fördelningspolitiska redogörelsen i propositionen anges att det i huvudsak är topprocentens kapitalinkomster som har bidragit till att den gruppen har ökat sina inkomster så kraftigt i förhållande till dem med lägre inkomst. Kapitalinkomsterna är även de mycket ojämnt fördelade mellan könen. Kvinnor har i genomsnitt hälften så stora kapitalinkomster som män. Även i kapitalbeskattningen kommer därför en ökad progressivitet att bidra till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

En förmögenhetsskatt ska införas, som ett ytterligare instrument att vända utvecklingen mot ständigt stegrad ekonomisk ojämlikhet. Även denna ska vara progressiv och endast tas ut på sådana förmögenheter som förekommer i de allra översta skikten i förmögenhetsfördelningen. Var exakt de olika brytpunkterna ska ligga är något som behöver utredas närmare. En riktpunkt är dock att den högsta nivån ska bestämmas så att den delen av en förmögenhet som överstiger tusen prisbasbelopp (för närvarande ca 47 miljoner kronor) ska beskattas med 5 procent årligen.

En ny fastighetsskatt är ytterligare verktyg som vi behöver för att bekämpa ojämlikheten. Eftersom syftet med skatten är att minska ojämlikhet i förmögenhet och inkomst ska den endast tas ut av dem som äger fastigheter med de allra högsta taxeringsvärdena, inte av de bredare folklagen. Liksom med förmögenhetsskatten behöver den exakta utformningen av skatten utredas närmare. Jag ser emellertid inget behov av att ta ut fastighetsskatt för innehav av fastigheter med taxeringsvärdet som understiger 300 prisbasbelopp (för närvarande drygt 14 miljoner kronor).

Arvs- och gåvoskatt ska införas. Den ska, liksom förmögenhetsskatten, endast riktas mot gåvor och arv som förekommer i de högsta inkomstskikten i samhället. Det får utredas närmare var exakt brytpunkterna för skatteuttag ska ligga och hur hög skattesatsen ska vara.

Skatterna har också en funktion att fylla i bekämpandet av destruktiv spekulation på finansmarknaderna. En skatt på finansiella transaktioner ska därför införas (en s.k. Tobin-skatt) för att motverka kortsiktig spekulation som inte är till nytta för samhället.

Amineh Kakabaveh (-)